

Odpověď na dotaz: Srovnání závěrů posudků týkajících se církevního majetku

Zpracoval:

Parlamentní institut
JUDr. Jindřiška Syllová, CSc.
Srpen 2008

Následující srovnání je zpracováno na základě posudků
Univerzity Karlovy (dále jen UK)
Masarykovy univerzity (dále jen MU)
Západočeské univerzity (dále jen ZU)
Ústavu státu a práva (dále jen ÚSP)

K autorství jednotlivých posudků

UK

Posudek odevzdán jako posudek Univerzity Karlovy. O tom svědčí jen nadpis, jiné průvodní dokumenty nebyly dodány. Podle informací získaných osobním kontaktem od dr. Mikuleho bylo zpracování posudku zadáno Úřadem vlády ČR Univerzitě Karlově, která pověřila jeho vypracováním Právnickou fakultu.

Autoři: V. Mikule, V. Kindl

MU

Posudek odevzdán jako posudek Právnické fakulty MU (o tom svědčí faktura i razítko na první stránce). I osoba, která posudek odevzdávala, jej odevzdávala za Právnickou fakultu MU.

Autoři: T. Knoz, K. Šimáčková

ZU

Posudek byl odevzdán jako posudek Právnické fakulty ZU. Svědčí o tom dopis proděkana fakulty M. Kindla.

Autoři: A. Hrdina, M. Kindl

ÚSP

Posudek je vypracován za Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i.

Autoři: Nejsou uvedeni, resp. z podpisu JUDr. Jaroslava Zachariáše, pověřeného řízením, nelze vyčíst, zda posudek zpracoval sám nebo s kolektivem ÚSP.

Všechny posudky jsou zpracovány jako posudky institucí, nikoliv jako posudky jednotlivých expertů.

Fakulty ani ÚSP nejsou právníckými osobami, právníckými osobami jsou jen univerzity a Akademie věd, v. v. i. Podle zákona o vysokých školách mají fakulty právo jednat jménem univerzity ve věcech týkajících se organizace vědecké a tvůrčí činnosti. Podobně je tomu s ústavem Akademie věd, v. v. i.¹ **Z toho vyplývá, že formálně právně je možno všechny posudky považovat za posudky příslušných právníckých osob,² tedy univerzit a Akademie věd v.v.i.**

Ve skutečnosti však je třeba k posudkům přistupovat jako k odbornému názoru fakult a ústavu, u nichž byl posudek vesměs objednán.

Posudky neobsahují popis procedury, podle které byl na fakultách nebo v ÚSP vybírán autor posudku ani podle které došlo k internímu hodnocení posudku uvnitř každé instituce popř. k externímu hodnocení či oponentuře. Z hlediska toho, zda je možno posudek považovat za autentický posudek instituce, však není tato skutečnost na žádnou závadu. Je odpovědností děkana fakulty nebo ředitele ústavu, aby stanovil (při dodržení příslušných statutů), jakým způsobem a kým bude posudek vypracován nebo kdo určí způsob zpracování a autora, a dále aby stanovil, zda posudek bude nebo nebude podroben interní nebo externí oponentuře nebo kdo to určí apod.

Věcné srovnání obsahu posudků

Posudky jsem srovnala podle toho, jaké odpovědi dávají na otázky, které jsem sama formulovala. Všechny otázky se vztahují k právní situaci v ČSR ke dni 25. 2. 1948 a týkají se jen majetku církevních osob – institucí Římskokatolické církve. Současná judikatura není ve srovnání reflektována.

1. Měly církevní právnícké osoby určitá věcná práva k věcem, které „spravovaly“? Odpověď je samozřejmá, všechny posudky říkají **ano** (ÚSP str. 1, MÚ str. 6, UK str. 4, 13, ZU str. 5).
2. Je možno k uvedenému datu použít pro výše uvedená věcná práva pojem „církevní jmění“ („jmění“ v podstatě odpovídá současnému pojmu vlastnictví)? Všechny posudky odpovídají, že **ano** (UK str. 1, 2, 8, 11, ZU str. 2, 3, MÚ str. 5, ÚSP str. 2).
3. Podléhaly církevní nemovitosti záboru „velkého majetku pozemkového“, pokud jej vlastnila³ jediná osoba? (podle zákona z č. 215/1919 Sb.) Všechny posudky, které se tím zabývají, odpovídají, že **ano**, za „osoby“ podle tohoto zákona byly považovány církevní instituce. Podle zákona byly přitom ze záboru vyloučeny majetky zemí, okresů a obcí. (UK str. 10, ÚSP str. 2, 3, ZU str. 3, MÚ 0).
4. Podléhal církevní majetek konfiskaci podle dekretů prezidenta republiky,⁴ které upravovaly konfiskaci majetku „právníckých osob, jejichž správa záměrně a aktivně

¹ Čl. 49 stanov AV v. v. i. stanoví:

(1) Pracoviště v souladu se svou zřizovací listinou (...)

d) získává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace a poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení (...)

² § 24 Práva fakulty

(1) Orgány fakulty mají právo rozhodovat nebo jednat jménem veřejné vysoké školy v těchto věcech týkajících se fakulty:

(...) b) zaměření a organizace vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti.

³ nebo spoluvlastnila

⁴ Zde uvedena konstrukce dekretu č. 12/1945 Sb.z § 3 odst. 1 písm. b, dále konfiskace upravoval i dekret č. 108/1945 Sb. Podobným způsobem.

sloužila německému nebo maďarskému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům“?

Posudek UK konstatuje, že to, zda byly církevní instituce právníckými osobami soukromého práva a proto měly být podle dekretu konfiskovány (pokud byly splněny další podmínky), **nebylo jednotně státními úřady vyřešeno** (str. 14).⁵ Ostatní posudky se tím nezabývají.

5. Byla věcná práva k majetku církevních institucí pod ochranou státu tak, že stát musel k určitým úkonům, které měly být učiněny církevní právníckou osobou, dát souhlas?

Všechny posudky říkají **ano** (UK str. 13, ÚSP str. 2, MU str. 6, 11, ZU 0). Podle posudků se míra dozoru státní správy nad výkonem věcných práv k věcem lišila podle charakteru jmění (kostelní atd.).

6. Byly určité věci (zejm. sloužící k bohoslužebným účelům) v církevním jmění považovány za veřejný statek (v tehdejší slova smyslu, tedy zjednodušeně řečeno že musely být používány k daným účelům sloužícím veřejnosti)?

Dva posudky říkají **ano** (ZU str. 4, 5, 6, UK str. 12), ostatní se věcí nezabývají.

7. Tvrdí nějaký posudek (vyvozující to z předešlých odpovědí), že církevní jmění snad bylo ve „vlastnictví“ (v dnešním slova smyslu) státu?

Takové tvrzení se v žádném posudku nevyskytuje.

Posudek ÚSP vyvozuje, že přinejmenším k uvedenému datu se **církevní majetek emancipoval** (str. 2). Podobně hovoří posudek ZU, který říká, že „církev svůj majetek vlastnila“ (str. 6). Posudek MU konstatuje, že „je možno katolickou církev považovat za vlastníka ve stejném slova smyslu, jako je tomu u osob necírkevního charakteru“ (str. 6).

Posudek UK se ke vztahu majetku církve a státu **nevyjadřuje přímo**. Cituje při popisu právní situace Hobzovu „institutovou“ teorii, která vyvozovala, že se církevní instituce organizují jako veřejnoprávní korporace uvnitř státu (str. 9), nicméně z ní nevyvozuje, že by šlo o státní vlastnictví, ale že **církevní instituce „měly právo vlastnit majetek“, který byl pod ochranou státu.** (str. 18)

8. Kdo je formálně subjektem věcných práv k církevnímu jmění?

Odpověď všech posudků je shodná – jsou to jednotlivé právnícké osoby, jako **kostel, farní obročí, kapitula, nadace apod.**, nikoliv Římskokatolická církev jako celek (UK str. 8, ÚSP str. 4, MU str. 5, ZU str. 2).

⁵ Skutečností je, že řada církevních majetků zkonfiskována skutečně byla (pokud jinak byly splněny podmínky pro konfiskaci), v podstatě jen kostely byly konfiskace generálně uchráněny. J. Syllová